

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 40 Volume: 8 Issue: 40

Ekim 2015 October 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

GALATA'DA KAPTANLAR CAPTAINS IN GALATA

Mustafa AKBEL*

Öz

Osmanlı tarihinde ilk dönemlerden itibaren denizcilik önemli görülmüş ve bu yönde çalışmalar yapılmıştır. Osmanlı denizciliğinin önemli aktörlerini oluşturan kaptanlar aynı zamanda birer tüccar konumundaydılar. Bu durumda olan kaptanların sosyo-ekonomik durumlarını ortaya koyan önemli belgelerden biri muhalefat kayıtlarıdır. Kaptanların maddi güçlerini ve kullanmış oldukları eşyaları göstermesi açısından önemlidir. Bu çalışmamızda, Galata'da 1718-1730 yılları arasında vefat etmiş, Osmanlı kaptanlarının tereke kayıtlarını diğer mahkeme kayıtlarından örnekler vererek değerlendirmeyi amaçladık. Bu çalışmamızın, Osmanlı denizcilik tarihine katkı yapmasını ummaktayız.

Anahtar Kelimeler: Galata, Kaptan, Şer'iyye Sicili, Tereke.

Abstract

Maritime was seen important from the first period in Ottoman history and studies have been made in this direction. Captains constituted important actors of the Ottoman Naval and were also a merchants. Heritage records are one of the important documents demonstrating socio-economic status of captains. It is important for showing that items of the captains they have used and their financial strength. In this study, we aimed to evaluate probate records of the Ottoman captain giving examples from other court records has died between the years 1718-1730 in Galata. We hope that this study will contribute to the history Ottoman maritime.

Keywords: Galata, Captain, Sharia Court Registration, Probate.

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde denizciliğe kuruluşun itibaren önem vermiş ve bu önem özellikle Balkanlara açılma ile birlikte hız kazanmaya başlamıştır. Ege ve Akdeniz'de üstünlüğü kısa zamanda elde etmiş ve pek çok başarı kazanmıştır. (Uzunçarşılı, 1988: 389-393) Bu başarıları elde etmesinde yetenekli kaptanların olması önemli rol oynamıştır. Bu kaptanların ikame ettikleri bazı bölgeler bulunmaktaydı. Bu yerlerden biri de Galata olmuştur. Galata etrafı deniz ile çevrili ve içerisinde Tersane-i Âmir'e'yi (Bostan, 2003) barındırmanın yanı sıra Müslim-gayrimüslim farklı unsurları sakin olduğu önemli bir ticaret merkeziydi. Bundan dolayı da pek çok denizcinin ikametgâhı olmuştur.

Galata kuruluşundan itibaren ticari özelliği ile ön plana çıkmıştır. Bizans ve Osmanlı'nın son dönemine kadar bu yapısını korumuştur. Bu durumda ticaretin önemli unsurlarından biri olan denizcilerin barınmasına da olanak sağlamıştır. (Nicol, 2000) Galata, Cenova, Venedik ve Marsilya gibi Akdeniz limanlarının özelliğini taşımakta çoğu denizci ve tüccara ev sahipliği yapmaktaydı. (Eldem-Goffmann-Masters, 2012: 176) Osmanlı'da bölgeler arasındaki ticarete yabancı tüccarlar her ne kadar yer alsalar da büyük tüccarları (nakliyecileri) Müslümanlar oluşturmaktaydı. (McGowan, 2004: 847) Bu ev sahipliğini gösteren pek çok belge bulunmaktadır. (Köse, 2010) Evliya Çelebi Kasımpaşa'da sakin olanların özelliğinden bahsederken askeri sınıf içerisinde saydığı kaptan ve denizcileri zikretmektedir. (Evliya Çelebi, 2013: 1/247) Çalışmada, 1718-1730 yılları arasında burada vefat etmiş kaptanların mahkeme kayıtlarında yer alan hüccet ve tereke kayıtları üzerinden bazı yorumlamalar yapılmıştır.

Galata bölgesinde 1718-1730 arasındaki kayıtlar bize önemli bilgiler vermektedir. Biz bu çalışmamızda Osmanlı Kaptanlarının sosyo-ekonomik durumlarını ortaya koyarken zenginliklerinin kaynağı olan tüccarlıkları üzerinde durmayı amaçladık. Belgelerde "Kaputan" olarak geçmekte olan kelimenin anlam itibarıyla İtalyanca "capitandan" gelmekte olup Osmanlılar da XV. yüzyılın ortalarından itibaren donanma kumandanı için kullanılmaya başlanmıştır. (Bostan, 2001: 354) Çalışmada, günümüzdeki kullanışı ile "Kaptan" kelimesi tercih edilmiştir. Bunlara geçmeden önce muhalefat kayıtları hakkında bazı bilgiler vermek gerekir.

Muhalefat kayıtları Osmanlı içtimai ve iktisadi tarihine yönelik araştırmalar için zengin bir kaynak oluşturmaktadır. Sicillerde mevcut tereke kayıtlarında ölen kişinin kimliği yanında aile durumu, eş ve çocuk sayısı, menşei, unvanı, meslek ve görevleri, servetinin miktarı ve dağılımı, menkul ve gayrimenkul mallar,

* Dr., Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

nakit para ve ziynet eşyası, kitaplar, borç ve kredi ilişkileri, köle ve cariyeler, mehir ve nafaka, para rayiçleri, mal ve eşya fiyatları gibi konularda oldukça ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. (Özcan: 2005: 407)¹ Belgeler verirken orijinal numaraları ile verilmiş ve sayfada bulunan davalar harf sistemi ile belirtilmiştir. Örneğin “1/A,1B” şeklinde planlama yapılmıştır.

A- Kaptanlar ve Tereke Miktarları

Çalışmada Galata'ya ait 1718-1730 yılları arasında 20 tereke² defterinden tespit edilen 39 kaptanın sahip oldukları miras kayıtları incelenmiş ve bunun dışında kaptanlar ile ilgili mahkemeye yansımış davalardan örnekler verilerek metin zenginleştirilmiştir. Kaptanların ikame ettikleri yer Galata ve nahiyelerindeki mahalleler olmuştur. Buralardan özellikle limanın ve tersanenin Kasımpaşa da bulunması burayı ön plana çıkarmıştır. Kasımpaşa'dan 17³ tereke kaydı yer almıştır. Tophane'den 5⁴ kayıt yer almakta iken, Fındıklı'dan 2⁵ ve Beşiktaş'tan 1 (G.Ş.S., 263/48A) başvuru olmuştur. 12 başvuruda Galata dâhilinde ve haricinde başvuru olmuştur.⁶ Galata harici denirken “surdışı” ve dâhilinde sözcüğü ise “suriçi” kastedilmiştir. Tereke sahiplerinden Şerif İbrahim Kaptan b. Mehmed b. Abdullah ise Galata dışında Mısır'da vefat etmiştir. (G.Ş.S., 260/13B)

Tereke sahiplerinin sahip oldukları tereke miktarları onların ekonomik durumları hakkında önemli bilgiler vermektedir. Değerlendirilen tereke kayıtları içerisinde 0-10.000 akçe arasında 3 tereke kaydı bulunmaktadır. Kayıtlar içerisinde 10.001-50.000 akçe arasında 11 kaptan yer almaktadır. 50.001-100.000 akçe arasında 9 kişi bulunmaktadır. 100.001-1.000.000 arasında ise 10 tereke sahibi yer almaktadır. 100.000.1-yukarısı tereke sahibi 6 kişi bulunmaktadır. En az tereke miktarına 2.476 akçe'ye sahip Galata haricinde Müeyyidzade Mahallesinden Mustafa Kaptan'dır. (G.Ş.S., 269/59B) En yüksek tereke miktarı ise çok miktarda değerli eşya'ya sahip Fındıklı Ali Çelebi Mahallesinden Kaptan Süleyman Paşa b. Mustafa b. Abdurrahman'dır. Abdurrahman'ın tereke miktarı 2.278.707 akçedir. (G.Ş.S., 252/27A) Kaptanların oldukça yüksek tereke miktarlarına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Galata'da 1718-1730 yılları arasında toplam 1393 tereke sahibinin ortalama tereke miktarı 70.106 akçe iken, 39 kaptanın sahip olduğu tereke miktarı ortalaması ise 408.159 akçe'dir. Yaklaşık olarak 5.5 katı oranındadır. Bu durumda kaptanların gelir olarak iyi durumda olduklarını göstermesi açısından önemli bir veridir. Kaptanların ticaret ile uğraşmaları bu zenginliklerinin önemli bir kaynağıdır.

Tablo 1: Kaptanların İsimleri, İkame Ettikleri Mahalle ve Sahip Oldukları Tereke Miktarları.

Defter no	sayfano	Tereke Sahibinin Adı	Tereke Sahibinin Mahalle veya Köyü	Tereke Miktarı (Kuruş)	Tarihi
243	7B	Mehmed Çelebi b. Ahmed Kapudan	Kasımpaşa Seferikoz Mahallesi	79470	1131
246	76C	Fırıncı İbrahim Kapudan b. Kuru ağa	Kasımpaşa Çatma Mescid Mahallesi	90600	1131
248	34A	Süleyman Kapudan b. Yusuf b. Hasan	Galata Emekyemez Mahallesi	30000	1132
248	37B	Hüseyin Kapudan b. Hasan	Galata haricinde Şahkulu Mahallesi	32330	1132
249	41E	El-hac Mehmed Kapudan b. Ahmed	Kasımpaşa Sirkeci Muslihiddin Mahallesi	32540	1133
251	14C	El-hac Mustafa Kapudan b. Osman	Kasımpaşa Sururi Efendi Mahallesi	2020761	1134
251	81E	Mustafa Kapudan b. El-hac İsmail	Kasımpaşa Yel Değirmeni Mahallesi	91669	1134
252	27A	Kapudan Süleyman Paşa b. Mustafa b. Abdurrahman	Fındıklı Ali Çelebi Mahallesi	2278707	1134
255	27F	Ebubekir Kapudan b. Abdullah	Tobhane Defterdar Ebu'l-faz'l Mahallesi	34973	1135
255	38C	Selim Kapudan b. Süleyman	Galata Alaca Mescid	65224	1135
255	79A	Ali Kapudan b. Beyazıd b. Abdullah	Kasımpaşa Camii Kebir Mahallesi	13919	1136

¹ Tereke kayıtlarına dayalı olarak yapılan çalışmalara bkz., Ömer Lütfi Barkan, “Edirne Askeri Kassamına Ait Tereke Defterleri (1545-1659)”, Belgeler, 1966, c. III, sayı 5-6, s. 1-479; Said Öztürk, Askeri Kassama Ait On Yedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahlil), Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1995.

² Galata Şer'iyye Sicilleri, 242, 243, 246, 247, 248, 249, 251, 252, 254, 255, 257, 258, 260, 262, 263, 264, 265, 268, 269, 271.

³ G.Ş.S., 243/7B, 246/76C, 249/41E, 251/14C, 251/81E, 255/79A, 257/149A, 265/76A, 268/11C, 269/6D, 269/59D, 269/61B, 271/18D, 271/73A, 255/80C, 257/9A, 271/11E.

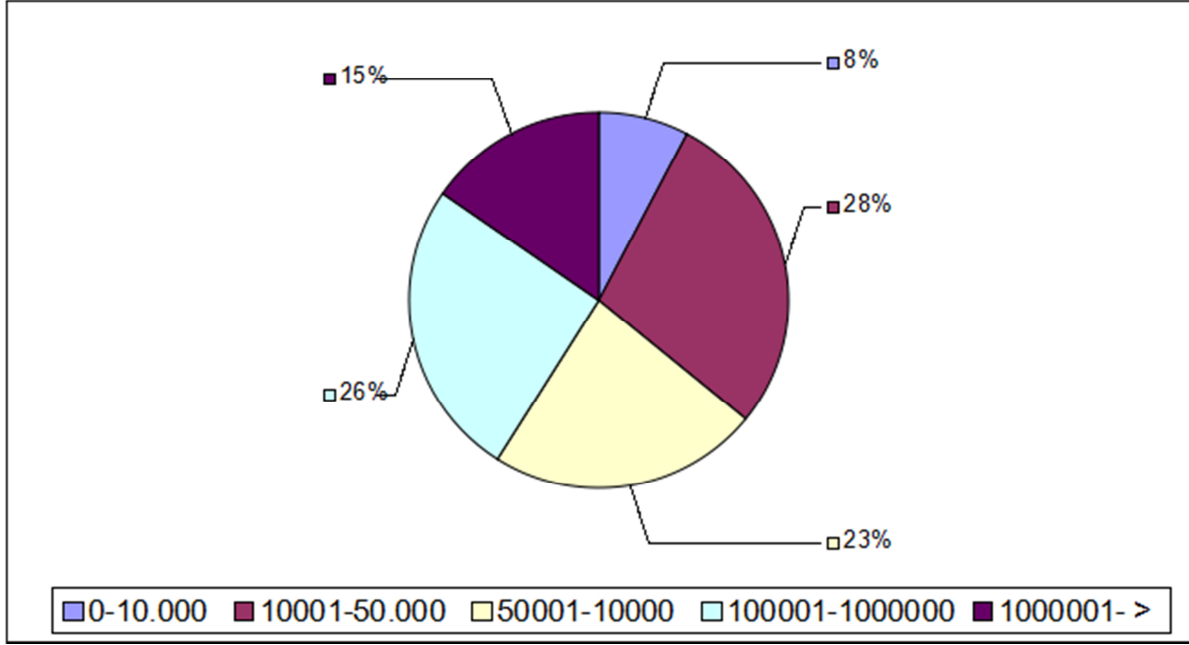
⁴ G.Ş.S., 255/27F, 265/57A, 265/113C, 268/53B, 268/69A.

⁵ G.Ş.S., 252/27A, 271/32C.

⁶ G.Ş.S., 248/34A, 248/37B, 255/38C, 255/80C, 257/9A, 257/52A, 260/34A, 268/64A, 269/24D, 269/30F, 269/53B, 269/59A, 269/59B, 271/11E, 271/31C, 271/95A.

255	80C	Es-seyyid İbrahim Kapudan b. Es-seyyid Şaban	Galata Camii Kebir Mahallesi	17717	1136
257	9A	Es-seyyid İbrahim Kapudan b. Şaban b. Es-seyyid Ali	Galata Camii Kebir Mahallesi	17235	1136
257	52A	İbrahim Kapudan b. Abdullah	Galata Bereketzade Mahallesi	66920	1137
257	149A	Kapudan Mehmed b. Abdullah	Kasımpaşa Camii Kebir Mahallesi	71011	1137
260	13B	Şerife İbrahim Kapudan b. Mehmed b. Abdullah	Mısır Kazasında vefat	1519090	1137
260	34A	Şerife İbrahim Kapudan b. Mehmed	Galata haricinde Balık pazarı İskelesi	1514380	1137
263	48A	İbrahim Kapudan b. Mehmed	Beşiktaş Cihannuma Mahallesi	794380	1139
265	57A	Ali Kapudan	Tobhane Cihangir Mahallesi	23924	1139
265	76A	İvaz Kapudan b. Abdullah	Kasımpaşa Kethüda Ahmed Mahallesi	149974	1139
265	113C	Ömer Kapudan b. Ahmed b. Abdullah	Tobhane haricinde Suvacı Ali Mahallesi	146265	1139
268	11C	Abdullah Kapudan b. Ahmed b. Receb	Kasımpaşa Camii Kebir Mahallesi	32000	1140
268	53B	Divan Kesesi Mustafa Kapudan b. El-hac Hüseyin Kapudan b. El-hac Mustafa	Tobhane Müeyyedzade Mahallesi	1711263	1140
268	64A	El-hac Mustafa Kapudan b. Abdullah b. Abdulmennan	Galata haricinde Müeyyedzade Mahallesi	785259	1140
268	69A	El-hac Mehmed Kapudan b. El-hac Kasım el-hac Selim	Tobhane Karabaş Mustafa Ağa Mahallesi	300000	1140
269	6D	Kapudan Abdullah b. Abdulmennan	Kasımpaşa Cami Kebir Mahallesi	123325	1141
269	24D	El-hac Mehmed Kapudan b. Mehmed b. Mehmed	Galata Musa Efendi Mahallesi	90760	1141
269	30F	El-hac Mustafa Kapudan b. Halil	Galata haricinde Şahkulu Mahallesi	20400	1141
269	53B	Kapudan El-hac Mustafa kapudan b. El-hac Hüseyin b. Mustafa	Galata haricinde Müeyyedzade Mahallesi	206066	1141
269	59A	El-hac Mustafa kapudan b. El-hac Hüseyin	Galata haricinde Müeyyedzade Mahallesi	214580	1141
269	59B	El-hac Mustafa Kapudan	Galata haricinde Müeyyedzade Mahallesi	2476	1141
269	59D	El-hac Mustafa Kapudan b. Osman	Kasımpaşa Sururi Efendi Mahallesi	7956	1141
269	61B	Mustafa Kapudan b. Abdullah b. Abdulmennan	Kasımpaşa İbrahim Efendi Mahallesi	11924	1141
271	11E	Mustafa Kapudan b. Ali b. Abdullah	Galata haricinde Çatma Mescid Mahallesi	6969	1142
271	18D	Miri kalyon kaptanlarından Mehmed Kapudan b. Abdülkerim b. Abdullah	Kasımpaşa Tahtakadı Mahallesi	69810	1142
271	31C	El-hac Ahmed Kapudan b. Mustafa b. Abdullah	Galata El-hacama Mahallesi	419505	1142
271	32C	Yelkenci el-Hac Osman b. Müsteciyân Süleyman	Fındıklı İbrahim Efendi Mahallesi	678164	1142
271	95A	Kürekcî Müslî b. Osman	Galata Alaca Mescid Mahallesi	60656	1143
271	73A	Tersane kethüdası, El-hac Musa paşa b. Mehmed b	Kasımpaşa Yel Değirmeni Mahallesi	2086036	1142

Tablo 2: Tereke Miktarlarının Yüzdelerik Dağılımı.

B. Tereke Kayıtlarına Göre Kaptanların Aile Yapısı

1. Poligami

Poligami (polygamie), bir erkeğin aynı anda birden çok kadınla evlenmesidir. Poligami, polijini (birden çok kadınla evlilik) ve polyandriyi (birden çok erkekle evlilik) de kapsayan genel bir terimdir. Kelimenin meşhur kullanımı ile polijini kastedilmiştir. (Kurt, 1999: 397) İslam hukuku, bir erkeğin evlenebileceği kadın sayısının dört hür kadınla sınırlandırmıştır. Kur'an-ı Kerim (Nisâ) ayetiyle meşru kılınmıştır; ancak bu da şarta bağlanmış; Kocanın bütün eşlerine adil davranması gerekmesi şart koşulmuştur. (Ekinci, 2008: 476-447)

İslam bir taraftan çok kadınla evlenmeye onay vermekte, bir taraftan da onu bağladığı şartlar ile imkânsız hale getirmektedir. (Cin, 1974: 125) Osmanlı devletinde bunun böyle olduğunu yapılan araştırmalarda görülmektedir. Örneğin, Gerber'in 18. yüzyılda Bursa Şer'iyeye sicillerinde yaptığı araştırmalara göre (tereke paylaşımlarına bakarak) 2,000 örnekten sadece 20'sinde erkeklerin iki veya daha fazla eşleri vardır. (Gerber, 1980:232) Bir başka araştırmaya göre 16. yüzyıl Bursa'sında 939 erkekten iki kadınla 22 kişi (%2), üç kadınla 2 kişi (%0,2) evli iken, dört kadınla birden evli bulunan kimse yoktur. Tanzimat döneminde Bursa ve civarında birden fazla kadınla evlilik yapanların oranı da önceki dönemlerden pek farklı değildir. İnceleme konusu yapılan 361 erkekten, 353'ü tek (%97,8), 7'si 2 (%0,5), 1 tanesi de 4 (%0,3) evlidir. 3 kadınla evli kimse bulunmamaktadır. Toplam poligami oranı ise %2,2'dir. (Kurt: 1998: 86-87) Barkan'ın Edirne şehrinde 16-17. yüzyıllar için yapmış olduğu araştırmada ise bu oran %7'dir. (Barkan, 1966: 14) Ayrıca Ankara ve Kayseri şehirleri için 18. yüzyıl başlarında yapılan iki ayrı çalışmada bu oran %9 ve %12 olarak tespit edilmiştir. (Demirel, Gürbüz, Tuş, 1992: 103)⁷ Kaptanlar arasında çok eşli sadece bir kişi görünmektedir. Bu kişi Tophane'de Cihangir Mahallesinde oturan Ali kaptan'dır. (G.Ş.S., 265/57A) Bu evlenmiş olan 28 kaptanda %3.57 gibi bir oran vermektedir. Evli olan 27 tereke sahibi Kaptan ise tek eşlidir. Maddi olarak güçlü olmalarına rağmen kaptanlar arasında çok eşliliğin olmadığı söylenebilir. Bu da batılların abartarak anlatmış oldukları çok eşliliğin yanlış olduğunu göstermektedir. Zenginliğinde çok eşli olmanın şartı olduğu tezini de çürütmektedir.

2. Çocuk Sayıları

Kaptanların sahip oldukları terekelerin dağıtımında çocuk sayılarını görmek mümkündür. Evli olan 28 kaptanın sahip oldukları çocuk sayısı 63'tür. Kaptan başına düşen çocuk sayısı ortalama 2.25'tir. Bu oran genel Osmanlı coğrafyasındaki 2 ve 3 arasındaki değişkenlik ile doğru orantılıdır. Kaptanların sahip oldukları 63 çocuktan 23'ü kız çocuğudur. Geriye kalan 40'ı ise erkek çocuğudur. En fazla çocuğa sahip 3 kaptan bulunmaktadır. Bunlar 5'er çocuğa sahiptir.⁸ Diğer kaptanların sahip oldukları çocuk sayısı ise beşin altında değişiklik göstermektedir. Çocuk sayısı ile kaptanların sahip oldukları tereke miktarı aynı orantıda

⁷ Osmanlıda çok eşlilik hakkında bkz., Said Öztürk, "Osmanlı'da Çok Evlilik" Türkler, Cilt 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2012, s. 375-384.

⁸ G.Ş.S., 255/38C, 269/6D, 271/32C..

değildir. Yani zengin olmak çok çocuk sahibi olmak anlamına gelmemektedir. Kaptanların çocuk sayısı konusunda Osmanlı ortalaması ile uyuştuğunu söylenebilir.

3. Mirasçılar

Değerlendirmesini yapılan kaptanların tereke kayıtlarında mirasçılarını ortaya koymak mümkündür. Geride çocuğu, eşi, annesi, babası, kardeşi gibi birinci dereceden akrabaları varsa mirasçuları bunlar olmuştur.⁹ Mirasçısı olmayanların ise mirasları doğrudan beytümale¹⁰ kalmıştır. Kaptanların kayıtları içerisinde 8'inin mirasçısı bulunmamaktadır.¹¹

4. Mehir Miktarları

Kaptanların tereke kayıtlarında verecek kaleminde yer alan mehir miktarları önemli bir yer tutmaktadır. Kayıtlarda 18 kişinin¹² vereceği mehir miktarı bellidir. Toplam 140.700 akçe olan mehir miktarının kişi başına ortalaması 7.816 akçe'dir.

Mehir miktarı en çok veren iki kaptan bulunmaktadır. Bunlardan biri Kasımpaşa Sururi Efendi Mahallesinden Mustafa Kapudan b. Osman'dır. Osman'ın toplam tereke miktarı 2.020.761 akçedir. (G.Ş.S., 251/14C) Diğeri ise Kasımpaşa Yel Değirmeni Mahallesinden Kethüda Musa Paşa b. Mehmed'dir. Kethüda Musa'da 2.086.036 akçe tereke miktarı ile hayli zenginlerden biridir. (G.Ş.S., 271/73A) Her ikisinin de Verecek kaleminde yer alan mehir miktarları 24.000 akçedir. Kaptanların zenginliklerini gösteren mehir miktarı ile ilgili boşanma davasında Fındıklı Selime Hatun Mahallesinden Safiye bt el-Hac Ahmed'in kocası Hasan kaptandan talep ettiği mehir miktarı 96.000 akçe ile hayli yüksek bir orandır. (G.Ş.S., 272/71D) Tereke miktarı en az olan kişi ise Galata Musa Efendi Mahallesinden 90.760 akçe tereke miktarına sahip olan kaptandır. Verecek kaleminde yer alan mehir miktarı 600 akçedir. (G.Ş.S., 269/24D) Bu da bize göstermektedir ki zenginlik ile mehir miktarı doğru orantılıdır. Zengin kişilerin verdiği mehir miktarı daha fazladır. Sosyo-ekonomik duruma göre mehir miktarı değişmiştir. Kaptanlarda durumun böyle olduğunu gösteren önemli bir göstergedir.

5. Vasiyet

Vasiyet, ölümden sonra meydana gelmek üzere bir mal, alacak veya menfaatin karşılıksız olarak başkasına temlik edilmesidir. Vasiyetçiye "musî", vasiyet edilene "mûsâ leh" ve vasiyet konusuna da "mûsâ bih" denilmektedir. Bir kişinin vasiyet yapabilmesi için borca batık olmaması gerekmektedir. Ölen kişi hiçbir mirasçısı yoksa malının tamamını, bir mirasçısı bile varsa malının ancak 1/3'ünü vasiyet edebilmektedir. Ayrıca vasiyet edilenin mirasçılardan olmaması gerekmektedir. (Cin-Akgündüz, 1996:132-134)

Değerlendiğimiz Kaptanların vasiyetlerinde genel olarak "ıskat-ı salâvat" için vasiyet verdikleri görülmektedir. Kayıtlardan 5'i vasiyet vermiştir.¹³ En çok vasiyeti 19.000 akçe ile Kasımpaşa Sururi Efendi Mahallesinden El-hac Mustafa Kapudan b. Osman yapmıştır. (G.Ş.S., 251/14C) Diğer verilen vasiyet miktarları da 3000-4800 akçe arasında değişmiştir.

C. Kaptanların Sahip Olduğu Gayrimenkuller

1. Menzil

İncelenen kaptanlara ait 39 tereke kaydında menzil (ev) sahibi pek çok kişi bulunmaktadır. Bunlardan kimisi bir menzil sahibi iken, kimisi ise daha fazla menzil sahibidir. Menzil sahibi 17 tereke sahibi bulunmaktadır.¹⁴

Genel olarak bir ve iki menzil sahibi olan kaptanlardan 10 menzil sahibi olanda vardır. Bunlardan biri Tophane Müeyyedzade Mahallesinde ikame eden Mustafa Kapudan b. El-hac Hüseyin Kapudan b. Mustafa Kapudandır. (G.Ş.S., 268/53B) Menzillerin yapısı ve özellikleri ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Menzillerin fiyatı hırdavat bir menzilin fiyatı olan 500 akçe (G.Ş.S., 248/34A) ile başlamakta ve 240.000 akçeye (G.Ş.S., 268/64A) kadar çıkmaktadır. Kaptanlar önemli bir gelire sahip olduklarından ve çoğu ticaret ile uğraştıklarından dolayı menzil sahibi olduğu görülmektedir. Kaptanların menzil sahibi olmanın yanında satışını yaptıklarını gösteren pek çok kayıt bulunmaktadır. Mesela; Fındıklı Selime Hatun Mahallesinden el-Hac Hasan Kapudan b. Şükrallah fevkani ve tahtani dört oda, sofa, kenef, matbah, hamam ve bahçe ile çevrili menzilin 2500 kuruşa Safiye Hatuna satmıştır. (G.Ş.S., 270/11D) Bir başka kayıta ise Fındıklı Ali Çelebi Mahallesinde sakin Afife bt. Abdullah fevkani ve tahtani üç oda, iki sofa matbah, kenef ve müstemil bahçesi

⁹ G.Ş.S., 243/7B, 246/76C, 248/34A, 248/37B, 249/41E, 251/14C, 251/81E, 252/27A, 255/27F, 255/38C, 255/79A, 257/149A, 260/13B, 260/34A, 265/76A, 265/113C, 268/11C, 268/53B, 268/64A, 271/31C, 271/32C, 271/95A.

¹⁰ Devlet hazinesi, devlete ait mal varlığının bütünü ve bununla ilgili idari-mali kurum. Mehmet Erkal, Beytümâl, Cilt 6, İslam Araştırmaları Merkezi, 1992, s. 90-94.

¹¹ G.Ş.S., 252/27A, 257/52A, 263/48A, 268/69A, 269/30F, 269/53B, 269/59A, 269/59B.

¹² G.Ş.S., 246/76C, 248/34A, 251/14C, 251/81E, 255/27F, 255/38C, 255/79A, 255/80C, 265/113C, 268/64A, 269/6D, 269/24D, 269/61B, 271/11E, 271/18D, 271/32C, 271/95A, 271/73A.

¹³ G.Ş.S., 246/76C, 251/14C, 255/27F, 255/79A, 271/18D.

¹⁴ G.Ş.S., 243/7B, 246/76C, 248/34A, 249/41E, 251/81E, 255/27F, 255/38C, 260/34A, 265/76A, 265/113C, 268/53B, 268/64A, 269/6D, 269/24D, 271/31C, 271/95A, 271/73A.

olan evini Kaptan Osman'a 1000 kuruş karşılığında satmıştır.¹⁵

2. Gemi Sahibi Olmak

Kaptan deyince tabii ilk olarak akla gelen kullanmış olduğu gemidir. Osmanlıda önemli bir konumda bulunan kaptanların bazıları gemi sahibi veya bir gemide hissesi olabilmekteydi. Gemi sahibi olmak aynı zamanda zenginliğinde önemli göstergelerinden biri olmuştur. Değerlendirmesini yaptığımız kayıtlarda gemi sahibi veya hissesi olan 9 kişi bulunmaktadır.¹⁶ Kaptanlardan biri ise "miri kaptan" olarak geçmektedir.¹⁷ Bu da çoğu kaptanın kendilerine ait olmayan gemilerde kaptanlık yaptıklarını göstermesi açısından önemlidir.

Gemilerin özellikleri ile ilgili olarak bazı bilgiler yer almaktadır. Bunlardan 7 tanesi kalyon¹⁸ olarak geçmektedir.¹⁹ Kalyonlardan birinin özeliği olarak "top tüfek kalyon" ifadesi kullanılmıştır. (G.Ş.S., 268/69A.) Kalyonun dışında "üç delik tabir olunan sefine" şeklinde bir gemi çeşidi geçmiştir.²⁰ Bunların dışında bir de Salya'neden hisse sahibi olan bir kişi yer almaktadır.²¹ Kalyonların fiyatları ile ilgili bilgi elde etmek mümkündür. Kalyonların fiyatı oldukça yüksektir. Hisseden yola çıkarak yaptığımız hesaplama göre bir kalyonun fiyatı yaklaşık olarak 3.000.000 akçe fiyatındadır. (G.Ş.S., 260/13B, 260/34A) Bu dönemde dünya piyasasında bir geminin fiyatında ortalama olarak bu oranda olduğunu görmek mümkündür.

3. Kaptanların Sahip oldukları Cariyeler ve Ticareti

Kaptanların zenginliklerini gösteren durumlardan biride sahip oldukları cariyeleri olmuştur. Cariye sahibi altı kişi bulunmaktadır.²² Cariyelerin milletleri ve durumları hakkında bilgiler bulunmaktadır. Milleti ile ilgili olarak Arap ve Zenci cariye ismi geçmektedir.²³ Cariyelerin durumu ile ilgili olarak bazı cariyelerin küçük olmalarından dolayı "sağır" tabiri kullanılmıştır. (G.Ş.S., 257/52A, 271/73A) Sahip olunan cariyelerin ortalama fiyatı 18.971 akçedir. Bu cariyelerden en pahalı olanı 41.000 akçe fiyatındadır. (G.Ş.S., 271/73A) En düşük fiyatlısı ise 3.600 akçe fiyatındadır. (G.Ş.S., 265/76A) En çok cariyeeye sahip olan Kasımpaşa Yel değirmeni Mahallesinden kaptan kethüdası olan El-hac Musa Paşa b. Mehmeddir. Sahip olduğu cariyelerin sayısı sekizdir. (G.Ş.S., 271/73A) Çok cariyeeye sahip olan Musa Paşa köle ticareti yapıyor olabilir. Cariye satışı yaptıklarını gösteren bazı örnekler bulunmaktadır. Mesela; Beşiktaş'a bağlı Ortaköy'de sakin olan Ali Reis b. Mehmed altı yaşındaki cariyesini 720 akçeye satmıştır. (G.Ş.S., 245/19C) Cariyenin ayıplı olması onun sahibine iadesi için bir gerekçe olabilmekteydi bu sebeple mahkemeye bazı müracaatların olduğu görülmektedir. Galata Camii Cedid Mahallesi'nde oturan Ahmed b. Mehmed, Mavroka isimli cariyeyi Kaptan Tunuslu Ramazan adındaki köle tüccarından 82 kuruşa satın almıştır. Ancak Mavroka'nın hasta olduğu ortaya çıkmış ve efendisi de bunu anlamış olduğu için esir tüccarına geri vermek istemiştir. Tüccar başka bir yere gittiğinden geri dönünceye kadar Mavroka, Bedreddin Bey Mahallesi'nden Hadice bt. Abdullah'ın yanında emanet olarak bırakılmıştır. Daha sonra Tunuslu Ramazan'ın gelmesi ile Mavroka, Hassa tabiplerinden Mehmed Efendi b. Abdullah ve Ahmed Efendi b. Abdullah tarafından muayene edilmiştir. Talihsiz Mavroka'nun akciğer ve dalaklarından marazi olduğu ve bu yüzden ayaklarının su topladığı anlaşılmıştır. Bu rahatsızlığın en az otuz günden önce ortaya çıktığı belirtilip durum kayıd altına alınmış ve cariye tüccara geri verilmiştir.²⁴ Davanın işleyişi Osmanlı'daki ticaretin ne kadar güvenilir ve sağlam olduğunu da göstermektedir. Cariyenin hasta olduğunu anlayan Ahmed'in bunu ispatlaması gerekmekteydi ve bu ispat profesyonel bir şekilde yapılmıştır.

¹⁵ G.Ş.S., 244/79A. Benzer davalar için bkz., 253/7C, 266/76A, 272/71A, 250/17F, 253/69C, 266/89D, 267/32C.

¹⁶ G.Ş.S., 243/7B, 251/14C, 251/81E, 260/13B, 260/34A, 265/76A, 265/113C, 268/64A, 268/69A.

¹⁷ Miri kalyon kaptanlarından Mehmed Kapudan b. Abdulkirim b. Abdullah Kasımpaşa Tahtakadı Mahallesinde oturmaktadır. G.Ş.S., 271/18D.

¹⁸ Kalyon, üç direkli büyük gemilerdi. Bu kalyonların iki veya üç ambarları bulunmaktaydı. Ayrıntılı bilgi için bkz., Uzunçarşılı, Osmanlı Merkez Teşkilatı ve Bahriye..., s. 469.

¹⁹ G.Ş.S., 251/14C, 260/13B, 260/34A, 265/76A, 265/113C, 268/64A, 268/69A.

²⁰ 46.000 akçe fiyatındadır. G.Ş.S., 243/7B.

²¹ (10560 akçe). G.Ş.S., 251/81E.

²² G.Ş.S., 257/52A, 265/76A, 265/113C, 268/53B, 268/64A, 271/73A.

²³ G.Ş.S., 257/52A, 265/76A, 265/113C, 268/53B, 268/64A.

²⁴ Mahrûsa-i Galata'da Câmii Cedid Mahallesi'nde sâkin işbu râfi'ü'l-vesika Ahmed b. Mehmed nâm kimesne meclis-i şer' de, takrîr-i kelâm ve ta'bir-i anî'l-merâm idüp, "işbu mu'âyene olunan orta boyllu, açık kaşlı, kara gözlü, zenciyyetü'l-asl, müslimetü'l-mille, Mavroka nâm câriyeyi cemî'i uyûbdan sâlime olmak üzere târîh-i kitâbdan yigirmi iki gün mukaddem Tunuslu Ramazân nâm tüccârdan seksen iki kuruş semen-i makbûza iştirâ ve tesellüm eylemişidim, lâkin târîh-i mezbûrdan üç gün mürûrunda câriye-i mezbûrenin rûyunda müceb-i ayb-ı kadîmine muhtalî olup câriye-i mezbûreyi mezbûr Ramazân'a redd murâd eylediğimde, mezbûr Ramazân diyâr-ı âhara gitmekle ben dahi câriye-i mezbûreyi mahrûsa-i mezbûre hâricinde Bedreddin bey Mahallesi'nde sâkine Hadice bt. Abdullâh nâm hâtûna emânet vaz' itmişidim. Hâlâ câriye-i mezbûre etibbâ'a irâ'et olunup zararları tahrîr ve kibel-i şer'den yedime hüccet-i mu'tebere i'tâ olunmak matlûbumdur." didikde, câriye-i mezbûre hâssa tabiblerinden Mehmed Efendi b. Abdullâh ve Ahmed Efendi b. Abdullâh nâm tabiblere irâ'et olundukda, "fi'l-hakika câriye-i mezbûre sedd-i kebd ve tihâl marazlarına mütbelât olup ve ayaklarında olan şiş istiska-yı lahmî mukaddimesidir ve maraz-ı mezbûr otuz günden ekalde hâdis olur değildir" deyü mezbûrândan her biri keyfiyyet-i muharrereyi alâ-tariki's-şehâde haber vermeğin, işbu sahîfe-i sahiha li-ecli's-sened ketb olunup mezbûr Ahmed'in yedine vaz olundu. Fi'l-yevmi'r-râbi' min Şevvâlî'l-mükerrerem sene seb'a ve selâsîn ve mi'ete ve elf. G.Ş.S., 259/24D. Cariyeler ile ilgili diğer davalar için bkz., 244/86C, 245/99B.

D. Tereke Kayıtlarına Göre Kaptanların Sahip Oldukları Eşyalar

1. Kaptanların Sahip Oldukları ve Ticaretini Yaptıkları Silahlar

Kaptanlar bir veya birden fazla çeşitli silahlara sahip olabilmekteydiler. Bu silahlar çeşitli isimlerde olmuştur. Kebir sarıklı tüfek, meksur tüfek, köhne tüfek, kesim tüfek, Karatay tüfek, şebtu tüfek, boylu tüfek, tabanca, kebir tüfek, tabanca tüfek, kebir boylu taşlı tüfek, sim bilezikli tüfek, kebir tüfek, simli tüfek, İstanbul tüfek, boru tüfek, üç çakmaklı tüfek, çift çakmaklı tüfek, Cezayir tüfek, sim terkeş (ok), boylu Cezayir tüfek, tüfeklerin yanında birde aksesuarları yer almaktadır. Bunlar tüfek kemer kuşak, tüfek kese ve beyaz tüfek kuşak yer almaktadır.

Tüfeklerin dışında kayıtlar içerisinde birde sim topuz sahibi olan kaptan bulunmaktadır. Kayıtlar içerisinde değerli kesici aletlerde bulunmaktadır. Bunlar, simli bıçak, sim sağır kürde, kabzalı kızmığı kürde, timurlu kürde, Cezayir kürde, yala bıçak ve bunun dışında çeşitli eşyalar yer almaktadır. Kaptanların çok sayıda silaha sahip olduklarını görmek mümkündür. Sahip oldukları silahların pek çok çeşidi bulunmaktadır. Özellikle çakmaklı silahların bu dönemde yaygın oldukları anlaşılmaktadır. Kaptanlar yaptıkları iş itibari ile silah sahibi olmaları normal görülebilir. Birden çok silaha sahip olmaları bunun ticareti ile de uğraştıklarını göstermektedir. Bunların hepsi bir anlamda ticaret malzemesidir.

2. Bayrak, Kese ve Çeşitli Aksesuarlar

Kaptanların sahip oldukları eşyalar içerisinde dikkat çeken eşyalardan biri bayraklar olmuştur. Bu bayrak, kırmızı Cezayir bayrağı, yürek bayrağı,²⁵ sakız bayrağı, boylu kanalı bayrak, (G.Ş.S., 252/27A) bayrakların dışında birde sancak yer almaktadır.²⁶ Baraklar gemilerin rahatça gezdirilmelerinin kaynağı konumunda bulunmaktaydılar.

Muhallefat sahiplerinin çeşitli amaçlar ile kullanmış oldukları kese çeşitleri yer almaktadır. Bunlar içerisinde tütün kesesi, müstağmel Cezayir kesesi, akçe kesesi (G.Ş.S., 249/41E.) Şam kesesi²⁷, şeker kesesi, pirinç kesesi, müstağmel Şam kesesi, kahve Şam kesesi, köhne Şam kesesi (G.Ş.S., 252/27A) ve incili tarak kesesi²⁸ vardır. Denizcilerin sahip oldukları eşyalardan biride tespihler olmuştur. Bu tespihler arasında mercan tespih²⁹ ve taka tespih³⁰ bulunmaktadır. Denizciliğin önemli gereçlerinden biri olan pusula sahibi bir kişi bulunmaktadır.³¹ Bu kadar kaptan arasında az bir sayı gibi görünmektedir. Bunların dışında aksesuarlar arasında birde hatem³² yüzük bulunmaktadır. (G.Ş.S., 255/38C) Kullandıkları teçhizatlar arasında bir de kalem bulunmaktadır. (G.Ş.S., 251/41C) Kaptanlardan biri Halep hatt-ı şerif sahibidir.

3. Kaptanların kullandıkları ve Ticaretini Yaptıkları Giyim Kuşamı

Kaptanların sahip oldukları tereke kayıtları içerisinde sahip oldukları giyim kuşam eşyaları bulunmaktadır. Bu eşyaların kimisi kendi kullandıkları eşyalar iken bazıları ise ticaretini yapmış oldukları ürünlerdir. Bunlar içerisinde şu eşyalar yer almaktadır. Köhne nimtan, gömlek, köhne Cezayir kuşağı, köhne kırmızı cuka şalvar, şalvar, yeşil cuka nimtan, dizlik, beyaz dizlik, yeşil cuka dökme, köhne sarık, (G.Ş.S., 243/7B) köhne yemeni, kırmızı ihram, gömlek, sof gömlek, beyaz dizlik, beyaz gömlek, uçkur, beyaz zibun, yakalık, köhne sarık, havlu, kırmızı kuşak, beyaz tiftik, kırmızı sof şalvar, köhne şal kuşak, kemer kuşak, yeşil cuka gömlek, kırmızı cuka dolama çakır şalvar, yeşil dolama, fes, (G.Ş.S., 246/76C) kırmızı Cezayir ihram, kırmızı cuka şalvar, zibun, sarık tülbent örtüsü, (G.Ş.S., 248/34A) ihram Cezayir, köhne sof şalvar, mağrem kuşak, yeşil cuka dolama, kürde Cezayir, (G.Ş.S., 248/37B) beyaz sade, müstamel cuka nebası, kırmızı çuka köhne şalvar, beyaz dizlik, köhne şal kuşak, köhne sarık, köhne Cezayir ihram, (G.Ş.S., 249/41E) kırmızı şal, kırmızı cuka şalvar, düz gömlek, kırmızı ihram, uçkur, kadife alaca kaftan, kırmızı tiftik kuşak, aba kaput, kırmızı cuka dolama, mor cuka cebe, mor cuka şalvar, mor cuka cebe, diz çakşırı, Arap kuşağı, kırmızı kuşak, beyaz dizlik, köhne beyaz ihram, beyaz dizlik, (G.Ş.S., 251/14C) köhne kırmızı kilim, köhne yemeni yastık, köhne alaca peşkir, (G.Ş.S., 251/81E) şilte, (G.Ş.S., 252/27A) kara don, alaf don, köhne yeşil dolama, kırmızı cuka şalvar, sim işleme Arap kuşağı, (G.Ş.S., 255/27F) yelek entari, kırmızı şal, alaca entari, tunç miskal, (G.Ş.S., 255/38C) çarşab, köhne kırmızı ihram, kırmızı şal, beyaz astar, kırmızı cuka gömlek, (G.Ş.S., 255/79A) Cezayir kuşağı, (G.Ş.S., 257/9A) köhne başlık, misal kuşak, dizlik, sakız dizlik, (G.Ş.S., 257/52A) kırmızı ihram, (G.Ş.S., 257/149A) cuka şalvar, beyaz zibun don ma uckur, (G.Ş.S., 260/13B) kırmızı gömlek, bağırılık, köhne don,

²⁵ Emekyemez Mahallesinde oturan Süleyman Kapudan b. Yusuf b. Hasan'a ait bayraklardır. Bayrak çeşitleri 80 akçe ile 400 akçe arasında değişmektedir. G.Ş.S., 248/34A.

²⁶ Tersane Kathüdası, El-hac Musa Paşa b. Mehmed'e ait olan sancağın fiyatı 1100 akçe'dir. G.Ş.S., 271/73A.

²⁷ 3400 akçe değerindedir. G.Ş.S., 251/81E.

²⁸ 3800 akçe değerinde bir fiyata sahiptir.

²⁹ 300 akçe değerindedir. G.Ş.S., 251/14C.

³⁰ 1200 akçe değerindedir. G.Ş.S., 268/53B.

³¹ 750 akçe değerinde olan pusula Kasımpaşa Yel değirmeni mahallesinde oturan Mustafa Kapudan b. El-hac İsmail'e aittir. 251/81E.

³² Mühür (hâtem), genelde yazıların altına basılıp sözü bitirdiği ve son sözün söylendiği belgeleri geçerli hale getirerek bahis konusu olayı sonuçlandırdığı için hatem fiil kökü "bir şeyi sona erdirmek" anlamında da kullanılmış ve özellikle Hz. Peygamber'e "hâtemü'l-enbiyâ" (hâtemü'n-nebiyyin) denilmiştir. Necati Fahri Taş - Nebi Bozkurt, "Mühür", Cilt 31, İslam Araştırmaları Merkezi, 2006, s. 528-530.

peştemal, (G.Ş.S., 260/34A) yelek, gömlek don, sarık, (G.Ş.S., 265/57A) köhne siyah ihram, fes, (G.Ş.S., 265/76A) alaca sade, çakşır, tiftik kuşak, cuka çakşır, kadife alaca kaftan, şal kuşak, beyaz cezayir ihram, kırmızı cezayir ihram, cuka müstağmel yağmurluk, fes, (G.Ş.S., 268/53B) alaca baş yastık, kırmızı cezayir ihram, alaca kadife kaftan, pabuç çift, (G.Ş.S., 268/64A) sarı müstağmel şal, yeşil şal, kırmızı tiftik kuşak, fes, (G.Ş.S., 271/18D) İstanbul katunyası 630, köhne cuka kavuk, sandal zibun parçası, sarı Cezayir ihram, yeşil Cezayir ihram, mor Cezayir ihram, atlas parçası, kemer kuşak, (G.Ş.S., 271/73A) sof ferace, atlas kaftan, kadife şalvar, çeşitleri yer almaktadır. Bu elbiseler aslında çoğu kaptan olmayan kişinin tereke kaydı ile benzerlik göstermektedir. Ancak bazı farklılıklar vardır. Örneğin, Cezayir şalvar, Cezayir ihram, kırmızı şalvar ve kuşak çeşitleri gibi denizcilerin kendilerine has kullanmış oldukları elbiselerdir. Kaptanların kumaş ticaretinde etkin olduklarını görmek mümkündür. Mesela; Kasımpaşa Seferikoz Mahallesinden Hasan Kaptan b. İbrahim Cezayir atlasını 200 kuruş değeri ile Aişe bt. Mustafa'ya satmıştır. (G.Ş.S., 266/13G)

4. Kaptanların kullandıkları ve Ticaretini Yaptıkları Kürk çeşitleri

Kaptanların kullanmış oldukları çeşitli kürkler bulunmaktadır. Bunlar, nimtan kuzu kürk, köhne kırmızı kürk, (G.Ş.S., 246/76C) yeşil cuka kürk, köhne sincab kürk, sansar cuka kürk, (G.Ş.S., 248/37B) kakum kürk, (G.Ş.S., 249/41E) sefar kürk, sincap kürk, (G.Ş.S., 251/14C) samur kürk, (G.Ş.S., 251/81E) sincab kürk, sansar kürk, samur kürk, (G.Ş.S., 255/27F) mor cuka kürk, köhne kürk, kuzu kürk, (G.Ş.S., 255/38C) yeşil cuka kürk, (G.Ş.S., 255/79A) köhne boğaz kürk, (G.Ş.S., 257/52A) samur parçası kürk, (G.Ş.S., 257/149A) yeşil cuka kablı zürefa kürk, (G.Ş.S., 260/13B) kırmızı cuka kaplı kürk, (G.Ş.S., 260/34A) köhne cebe kürk, (G.Ş.S., 265/76A) sicab kürk, sof kürk, sicab kürk ve züreffa kürk³³ samur kürk,³⁴ boğaz kürk³⁵ siyah kanes kürk, bor kakum kürk, (G.Ş.S., 252/27A) yer almaktadır.

5. Kaptanların kullandıkları ve Ticaretini Yaptıkları Mutfak Eşyaları

Kaptanların eşyaları arasında yemek yedikleri, içeceklerini içtikleri mutfakta kullandıkları çeşitli eşyalar bulunmaktadır. Kebir sini, kahve ibriği, defa kahve ibriği, tencere, defa tencere, sahan, şamdan, taba, tencere, leğen, leğen ibrik, kapaklı tas, (G.Ş.S., 243/7B) kevgiri sahan tas, ocak güğüm, şamdan, (G.Ş.S., 246/76C) taba, sini, kahve ibriği, sim fincan zarfı, fincan, (G.Ş.S., 248/34A) kevgir sahan, baklavalık tepsi, sağır tencere, sağır sahan, (G.Ş.S., 248/37B) kapaklı sahan, bakır fincan, fincan kutusu, (G.Ş.S., 251/14C) sağır kapaklı tencere, (G.Ş.S., 251/81E) satur, sağır kazgan, güğüm, al tabası, (G.Ş.S., 255/38C) baklava tepsisi, sahan, (G.Ş.S., 255/79A) leğen sahan, (G.Ş.S., 255/80C) hoşab tas, mısır kabzası, buzluk, saç ayak, mum, saplı ayak, şamdan, küp, (G.Ş.S., 257/149A) bakraç, (G.Ş.S., 265/57A) meşrebe, (G.Ş.S., 268/11C) boğaz hisar tabağı, kazgan, yumurta tabağı, süzgi sahan, hoşap tas, kadayıf tebsi, kahve tepsi, cam kebir kanus, (G.Ş.S., 268/53B) boğaz hisar tabağı, bakraç, süzgi sahan, (G.Ş.S., 268/69A) ağaç sini (G.Ş.S., 269/30F) billur leğen, billur ibrik, billur tas, billur bardak billur kutusu (G.Ş.S., 252/27A) tuz, su tas, billur tabak, köhne Şam kesme, kaşık, çorba tası, Çerkez raht yer almaktadır.

6. Kaptanların kullandıkları ve Ticaretini Yaptıkları Hamam Eşyaları

Kaptanların abdest alırken veya yıkanırken kullanmış oldukları bazı gereçler bulunmaktaydı. Bunlar; hamam kesesi, (G.Ş.S., 248/34A) köhne hamam gömlek, tas hamam, (G.Ş.S., 248/37B) abdest makramesi, peşkir, (G.Ş.S., 251/14C) sabun, (G.Ş.S., 257/149A, 260/13B) abdest leğen, (G.Ş.S., 268/53B) sabun, işleme havlu ve hamam gömlek (G.Ş.S., 271/73A) hamam rahtı, çerkez rahtı, çukadar rahtı, nakış havlu makramesi (G.Ş.S., 252/27A) yer almaktadır. Kaptanların kullanmış oldukları bu temizlik gereçleri Osmanlı'nın diğer vatandaşları ile farklılık göstermemektedir.

7. Kaptanların kullandıkları ve Ticaretini Yaptıkları Ev Eşyaları

Evlerde kullanmış oldukları ve bunun dışında kullanılan bazı eşyalar bulunmaktadır. Bunlar; köhne kadife yasdık, köhne orta keçe, minder, sağır minder, kebir ayna, köhne sandık, beledi döşek, alaca kilim, baş yasdık, sağır ayna, beledi yasdık, halı kaliçe, alaca kilim, köhne orta keçesi, ağaç iskemle, köhne mısır hasır, (G.Ş.S., 243/7B) kürek, orta keçe ve yan keçe, köhne yasdık alaf, beledi döşek, kaliçe seccade, köhne dülbent örtüsü, yüz yasdığı, kaput, mor cuka kaput, sepet sandık, (G.Ş.S., 246/76C) çatma yasdık yüzü, yemeni yasdık, alaf yasdık, seccade, nibolu kebiresi, timur iskemle, cezayir yorgan, köhne kaliçe, kantar, balta ve hırdavat, sağır sandık, (G.Ş.S., 248/34A) kadife yasdık, orta keçe köhne, kapu perdesi, cuka kaput, ocak perde, pirinç kelbendan, harar, müstağmel yasdık, (G.Ş.S., 248/37B) katuni alacası yasdık, (G.Ş.S., 249/41E) kumaş yorgan, beledi döşek yüzü, kumaş perde, sarmalı seccade, sandal yorgan, (G.Ş.S., 251/14C) halı seccade, (G.Ş.S., 251/81E) basma cuka ma'kad, bafrad kilim, iskemle örtüsü, pirinç miskal, diba yasdık, basma cuka yadık, cuka tahtadan örtüsü, (G.Ş.S., 252/27A) al parçası, balta, kazma, (G.Ş.S., 255/38C) yemeni yorgan çarşab, sağır yemeni yasdık, (G.Ş.S., 255/79A) örtü keçesi, (G.Ş.S., 257/52A) kadife yasdık, beledi döşek, örtü keçesi, secadde, mısır hasır, (G.Ş.S., 257/149A) sof seccade, (G.Ş.S., 268/64A) mor kaput, (G.Ş.S., 271/11E) saka seccadesi ve yeşil sandal yorgan (G.Ş.S., 271/73A) ocak perdesi, tuzluk, sakız makası, sakız ma'kad, matbah sandık, pirinç şamdan, cuka

³³ G.Ş.S., 268/53B, 268/64A, 269/61B, 271/11E, 271/18D.

³⁴ 42000 akçe fiyatı ile en pahalı kürk'tür.

³⁵ 36000 akçe fiyatındadır.

seccade, beyaz seccade, sakız seccadesi,³⁶ cuka kumaş seccade, akçe tahtası, iskemle örtüsü, alaca kilim, pirinç miskal, tur makası, mısır makremesi, diba seccade, hatayi kalıçe, sineklik, diz yorgan, kırmızı cuka kesme, satı atlas tarağ, sakız makası, sof top, sakız seccadesi, kalıçe seccadesi, balta (G.Ş.S., 252/27A) matbah çadır, killer çadır ve tuzluk bulunmaktadır.

Kayıtlar içerisinde bazı değerli eşyalar geçmektedir. Sim kuşak, (G.Ş.S., 243/7B) sim kabzalı kürde, (G.Ş.S., 249/41E) saat, sim dökme, akçe tahtası, sim fincan zarf, sim köstek, (G.Ş.S., 251/14C) sim kuşak, (G.Ş.S., 257/149A) incili tarak kesesi, sim maşrebe, incili saat, inci kuşak, zümrüt taş, sim bilezik, inci zarf kesesi, altın bıçak ve sim fincan zarfı (G.Ş.S., 271/73A) çalar saat, sim raht, sim kalem, sim reşme, sim pala, kalkan saat, çalar saat, satı gerdanlık, sim satı bilezik, çarşı kuşağı, askılı zincir, sim satı kuşak, sim hatlı hançer ve sim külbedan kürdan bulunmaktadır.

8. Diğer Ticari Eşyalar

Osmanlıda ticaretle uğraşanların büyük kısmını kaptanlar oluşturmaktaydı. Kaptanların gidebilecek yerleri çok olduğundan ve geminin büyük bir kolaylık sağlamasından dolayı ticarete etkin olduklarını söyleyebiliriz. Kaptanların sahip oldukları eşyalar arasında ticareti ile uğraştıklarını gösteren pek çok kumaş çeşidi bulunmaktadır. Yeşil atlas zira-i, kırmızı atlas zira-i, sakız peşkir, pirinç şamdan, sakız atlas, yeşil cuka zira-i, kırmızı cuka zira-i, sakız hatayi zira-i, beyaz atlas, bunların miktarları ve fiyatlar farklı olabilmektedir. Bunun dışında sahip oldukları eşyalardan bahsederken belirtmiş olduğumuz silah ticareti, cariyeye, giyim ve kuşam ve yukarıda sahip oldukları eşyaları anlattığımız her şey bir anlamda ticaret malı olmuştur. Kaptanlar bir anlamda Osmanlıdaki önemli ticaret aktörleri olmuştur. Kaptanlar için denizlerin önemli bir ekonomik kaynak olduğunu göstermektedir. Osmanlı devletinde

SONUÇ

Galata'da 1718-1730 yılları arasında vefat etmiş kaptanların mahkeme kayıtları ve özellikle tereke kayıtları üzerine değerlendirmeye başlarken, gemi ile ilgili veya denizcileri ilgilendiren teçhizata ulaşmayı ummuştuk. Beklentilerin altında olsa da bazı gereçlere rastladığı söylenebilir. Kaptanların ticaretini yapmış oldukları malzemeler hakkında bazı veriler vermiştir. Galata'da ikamet etmiş kaptanların giyim ve kuşamları ile ilgili pek çok örnek verilmiştir. Bunlar denizcilerin giyim ve kuşamları ile ilgili önemli bilgiler vermektedir. Cezayir'in Osmanlı denizciliği üzerindeki etkisini ortaya koyan bu giysilerde pek çok "Cezayir" çeşidi yer almaktadır. Bu durum denizcilerin çoğunluğunun Cezayirli olması ve etkileşimden kaynaklanmaktadır.

Kaptanların sosyo-ekonomik olarak Osmanlı'da iyi bir konumda olduklarını söylenebilir. Değerlendirmede kaptanların sahip oldukları tereke miktarlarının sıradan olan kişilere göre 5 kat olması bunu göstermektedir. Bu zenginliğin kaynağı olarak sahip oldukları gayrimenkuller, gemi sahibi veya hissesinin bulunması, ticari eşyalar, cariyeler ve sahip oldukları kişisel eşyaları etkilidir. Bunların kaynağı olarak kaptanların ticaretle uğraşması önemlidir. Galata'da pek çok kaptanın ikame ettiğini ve ticaret ile uğraştıkları görülmektedir.

Kaptanların ailevi durumlarına bakıldığı zaman genel Osmanlıdan çok farklı olduklarını söyleyemeyiz. Eş, çocuk sayıları toplumun diğer kesimleri ile örtüşmektedir. Sonuç olarak burada amaçlamış olduğumuz bir kaptanın portresini ortaya koymaktı. Miras kaydı ile bunu gözler önüne sermeye çalıştık. Bu çalışmamızın Osmanlı denizcilik tarihine katkı sağlamasını ummaktayız.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Galata Şer'iyeye Sicili Defter Numaraları 243, 244, 246,247, 248, 249, 251, 252, 254, 255, 257, 258, 260, 262, 263, 264, 265, 268, 269, 271.

Araştırma Eserler

BARKAN, Ömer Lütfi (1966), "Edirne Askeri Kassamına Ait Tereke Defterleri (1545-1659)",Belgeler, c. III, sayı 5-6, s. 1-479.

BOSTAN, İdris (2001), Kapudan Paşa, İslam Araştırmaları Merkezi, Cilt 24,

BOSTAN, İdris (2003), Osmanlı Bahriye Teşkilatı 17.Yüzyılda Tersane-i Amire, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

CİN (1974), İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme, Ankara Ankara Üniversitesi Basımevi.

CİN, Halil - Akgündüz, Ahmed (1996), Türk Hukuk Tarihi, Cilt 2, İstanbul, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayını.

DEMİREL, Ö. Gürbüz, A., Tuş, M., (1992) "Osmanlıda Ailenin Demografik Yapısı", Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, Ankara.

EKİNCİ, Ekrem Buğra (2008), İstanbul Osmanlı Hukuku, Arı Sanat Yayınevi.

GERBER, Haim (1980) "Social and Economic Position of Women in a Ottoman City, Bursa 1600-1700, International Journal of Middle East Studies.

³⁶ 9100 akçe fiyatındadır.

- KÖSE, Metin Ziya, (2010) Osmanlı Devleti ve Venedik Akdeniz’de Rekabet ve Ticaret, İstanbul, Giza Yayınları.
- KURT, Abdurrahman (1998), Bursa Sicillerine Göre Osmanlı Ailesi, (1889-1876), Bursa, Uludağ Üniversitesi Yayınları.
- KURT, Abdurrahman (1999), “Osmanlı Toplumunda Poligami”, Ankara Ed. Güler Eren, Osmanlılar Ansiklopedisi, Cilt 5, Yeni Türkiye Yayınları.
- NİCOL, Donald M. (2000), Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine, Çev.Gül Çağalı Güven, İstanbul, Sabancı Üniversitesi Yayınları.
- ÖZCAN, Tahsin (2005), “Muhallefât” Cilt 30, İslam Araştırmaları Merkezi.
- Öztürk, Said (1995), Askeri Kassama Ait On Yedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahlil), İstanbul Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1988), Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilatı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.